SERIA

Mario Vargas Llosa

MARIO VARGAS LLOSA s-a născut în 1936 la Arequipa și a copilărit în Bolivia împreună cu mama și bunicii materni, închipuindu-și că tatăl lui murise și că fusese un erou. În realitate, la cinci luni după căsătorie își părăsise soția însărcinată și avea să-și revadă fiul abia zece ani mai târziu, când Mario se va întoarce în Perú. Între 1950 și 1952 urmează cursurile unei școli militare din Lima — experiență descrisă în primul roman, *Orașul și câinii*. În 1955 se căsătorește cu o mătușă, Julia Urquidi, provocând un mare scandal în familie, și divorțează de ea în 1964, pentru ca, un an mai târziu, să se însoare cu verișoara lui, Patricia. Între timp, lucrase în Franța ca profesor de spaniolă și jurnalist. După o tinerețe în care se apropiase de comunism, ia distanță față de Fidel Castro, ba chiar îl acuză pe Gabriel García Márquez, odinioară prieten, de servilism. Călătorește, predă la universități în America și Europa, devine scriitor celebru prin forța epică, luciditatea și ironia sa. „Literatura și politica se exclud reciproc", scrie Mario Vargas Llosa. „Scriitorul lucrează în singurătate, are nevoie de totală independență. Politicianul e total dependent, trebuie să facă tot felul de concesii, exact lucrul pe care scriitorul nu-l poate face."

COMAN LUPU (Brăila, 1949), este șeful Catedrei de Lingvistică Romanică, Limbi și Literaturi Iberoromanice, Universitatea București. A mai tradus din opera lui Mario Vargas Llosa: *Mătușa Julia și condeierul*, *Orașul și câinii*. Alte traduceri: Luis Alemany, *Insula lui Circe*, 1988, și *Porcii lui Circe*, 1993; Julio Cortázar, *Fețele medaliei. Câștigătorii*, 1991; José Ortega y Gasset, *Revolta maselor*, 1994/2002; Antonio Soler, *Noaptea*, 1995, și *Tristul caz al Azucenei Beltrán*, 1997; Rafael Pérez Estrada, *Rosturile visului* și *Rostul visării*, 1998; José Fernández-Cavia, *Povestiri de dragoste și alte trăsnăi*, 1999; Luis Landero, *Jocuri ale vârstei târzii*, 2003; Ernesto Pérez Zúñiga, *Ciubotele de șapte leghe și alte moduri de a muri*, 2004.

MARIO VARGAS LLOSA

POVESTAȘUL

Traducere din spaniolă de
COMAN LUPU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coordonatorul seriei
HORIA BARNA

Coperta seriei
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VARGAS LLOSA, MARIO
Povestașul / Mario Vargas Llosa; trad. din spaniolă de Coman Lupu. – Ed. a 2-a. – București: Humanitas, 2005
ISBN 973-50-0996-X

I. Lupu, Coman (trad.)

821.134.2(85)-31=135.1

MARIO VARGAS LLOSA
EL HABLADOR
© MARIO VARGAS LLOSA, 1987

© HUMANITAS, 2003, 2005, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/317 18 19 fax 021/317 18 24
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel. 021/311 23 30,
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

ISBN 973-50-0996-X

Pentru Luis Llosa Ureta,
aflat acum în lumea tăcerii,
și pentru kenkitsatatsiria *machiguengas.*

Mulțumiri

Ca toate romanele pe care le-am scris, și acesta datorează mult ajutorului — voluntar sau involuntar — primit de la diverse instituții și persoane. Țin să menționez Institutul Lingvistic de Vară, Misiunea Dominicană de la Urubamba și CIPA (Centrul de Investigații și Promovare a Amazoniei) și să le mulțumesc pentru ospitalitatea pe care mi-au oferit-o în junglă; lui Vicente de Szyszlo și lui Luis Román, minunați tovarăși de călătorie prin Amazonia; și părintelui Joaquín Barriales, O.P., compilator și traducător al mai multor cântece și mituri machiguengas *care apar în cartea mea.*

I

Venisem la Florența ca să mai uit o vreme de Peru și de peruani, dar iată că nefericita mea țară mi-a ieșit în cale, într-o dimineață, în modul cel mai neașteptat. Vizitasem casa reconstruită a lui Dante, biserica San Martino del Vescovo și străduța unde, după legendă, Dante o văzuse pentru prima oară pe Beatrice, când, deodată, în pasajul Santa Margherita, mi-a atras atenția o vitrină: arcuri, săgeți, o vâslă sculptată, un urcior cu desene geometrice și un manechin îmbrăcat cu o *cushma*, bluză indiană de bumbac sălbatic. Dar ceea ce mi-a evocat farmecul junglei peruane au fost trei sau patru fotografii: râuri largi, copaci masivi, canoe fragile, colibe șubrede ridicate pe piloni și roiurile de bărbați și femei, aproape dezbrăcați și cu pielea vopsită, care mă priveau fix de pe cartoanele lucioase.

Am intrat, firește. Cu ciudate furnicături în trup, cu presentimentul că fac o prostie, că din pricina unei curiozități deplasate risc să zădărnicesc într-un fel sau altul un proiect bine pus la punct și respectat cu strictețe până atunci — să citesc opera lui Dante și a lui Machiavelli și să văd pictura renascentistă timp de câteva luni, într-o totală singurătate —, provocând una dintre hecatombele discrete care uneori îmi schimbă viața. Și totuși am intrat.

Galeria era minusculă. O singură încăpere, cu tavanul jos, în care, pentru a expune toate fotografiile, fuseseră adăugate două panouri încărcate de imagini pe ambele părți. O fată slabă cu ochelari, așezată la o măsuță, s-a uitat la mine.

Se poate vizita expoziția *I nativi della foresta amazonica*?
— *Certo. Avanti, avanti.*

Înăuntru nu mai erau alte obiecte, numai fotografii, cel puțin cincizeci, majoritatea destul de mari. Nu aveau legende, însă cineva, poate chiar Gabriele Malfatti, scrisese câteva rânduri arătând că fotografiile fuseseră făcute în cursul unei călătorii de două săptămâni prin regiunea amazonică din departamentele Cusco și Madre de Dios din estul Perului. Artistul își propusese să descrie, „fără demagogie sau estetism", existența cotidiană a unui trib care, până acum câțiva ani, trăise aproape lipsit de orice contact cu civilizația, risipit în grupuri formate dintr-o familie sau două. De-abia în zilele noastre începuse să se adune în locurile arătate de imagini, dar mulți mai rămâneau încă în pădure. Numele tribului era corect hispanizat: *los machiguengas.*

Fotografiile materializau destul de bine scopul urmărit de Malfatti. Îi surprindeau pe *machiguengas* aruncând harponul de pe malul râului sau, ascunși în bălării, pregătindu-și arcul să vâneze un *ronsoco* sau o *huangana* sau strângându-și recolta de manioc de pe ogoarele presărate în jurul satelor lor noi-nouțe — probabil primele din îndelungata lor istorie —, defrișând pădurea cu securea ori culegând frunze de palmier pentru a-și acoperi locuințele. Femeile, adunate în cerc, împleteau rogojini și coșuri; una dintre ele pregătea cununi în care, cu ajutorul unor inele de lemn, prindea pene multicolore de papagal. Iată-i, mânjindu-și minuțios chipurile și trupurile cu vopsea roșie de *achiote*, aprinzând focul, tăbăcind piei, punând maniocul la fermentat în recipiente în formă de canoe, ca să facă din el băutura numită *masato.* Fotografiile grăiau elocvent despre cât de puțini erau în imensitatea formată de cerul, apa și vegetația care îi înconjurau, despre viața lor simplă și nesigură, despre izolarea, primitivismul și existența lor lipsită de apărare. Într-adevăr, fără demagogie sau estetism.

Ceea ce urmează să vă spun nu este o invenție *a posteriori*, nici o falsă amintire. Sunt sigur că am trecut de la o fotografie la alta cu o emoție care, la un moment dat, s-a transformat în neliniște. Ce-i cu tine? Ce oare din aceste imagini ți-ar putea justifica neliniștea?

Chiar de la primele fotografii recunoscusem poienile în care se ridicau Nueva Luz și Nuevo Mundo — nu se împliniseră încă trei ani de când fusesem acolo — și, când am văzut o imagine panoramică a celei de a doua localități, memoria mi-a redeșteptat îndată senzația de catastrofă pe care am trăit-o la aterizarea acrobatică de care am avut parte în acel loc, într-o dimineață, cu un Cessna al Institutului de Lingvistică nevoit să ferească liota de copii *machiguengas*. Mi s-a părut chiar că recunosc unele chipuri de bărbați și de femei cu care am stat de vorbă, ajutat de domnul Schneil. Și totul a devenit certitudine când, într-o altă fotografie, l-am văzut, cu burta umflată și cu aceiași ochi vioi cu care îl păstrasem în amintire, pe copilul cu gura și cu nasul mâncate de *uta,* ulcerația facială atât de obișnuită în Peru. Arăta aparatului de fotografiat, cu aceeași inocență și naturalețe cu care o făcuse și în fața noastră, colții, cerul gurii și amigdalele care îi dădeau un aer de fiară misterioasă.

Fotografia pe care o așteptam încă de la intrarea în galerie a apărut printre ultimele. De la prima privire se putea observa că acea comunitate de femei și bărbați așezați în cerc, în stil amazonic — asemănător întru câtva celui al orientalilor: cu picioarele încrucișate sub șezut și cu trunchiul drept — și scăldați într-o lumină care începuse să scadă, un amurg care se îngemăna cu noaptea, era într-o stare de concentrare hipnotică. Nemișcarea era absolută. Toate privirile se orientau, ca razele unei circumferințe, spre punctul central, o siluetă masculină care, stând în picioare în mijlocul cercului de *machiguengas* magnetizați de ea, vorbea gesticulând. Am simțit cum mă trec fiorii. M-am gândit atunci: „Cum a izbutit Malfatti ăsta, cum a făcut de l-au lăsat să…?“ M-am aplecat și m-am apropiat

de fotografie cât mi-a fost cu putință. M-am uitat îndelung la ea, am mirosit-o, scrutând-o cu privirea și cu imaginația până mi-am dat seama că fata se ridicase de la măsuță și se îndrepta spre mine, intrigată.

Făcând un efort ca să mă liniștesc, am întrebat-o dacă fotografiile sunt de vânzare. Nu, credea că nu. Erau ale editurii Rizzoli, care, după cât se pare, urma să le publice într-o carte. Am rugat-o să mă pună în legătură cu fotograful. Din păcate, nu mai era posibil:

— *Il signore Gabriele Malfatti è morto.*

A murit? Da, de febră. Un virus contractat acolo, în junglă, *forse.* Săracul de el! Fusese fotograf la reviste de modă, lucrase pentru *Vogue* și *Uomo*, fotografiind modele, mobile, bijuterii, rochii. Își petrecuse viața visând să facă ceva deosebit, ceva original, cum a fost acea călătorie în Amazonia. Iar când, în cele din urmă, reușise s-o facă și avea să apară și o carte cu rezultatul muncii lui, s-a prăpădit! Și acum îi *dispiaceva,* dar e ora *del pranzo* și trebuie să închidă.

I-am mulțumit. Înainte de a ieși ca să mă înfrunt cu minunile și cu hoardele de turiști din Florența, am mai aruncat o ultimă privire fotografiilor. Da. Nu e nici un dubiu. Un povestaș!

II

Saúl Zuratas avea o pată vineție, de culoarea vinului oțetit, care îi acoperea în întregime partea dreaptă a feței, iar părul lui roșcat și zbârlit era ca firele unei perii de frecat pe jos. Pata nu ocolea nici urechea, buzele sau nasul, unde erupția provenea și de la o tumefiere a venelor. Saúl era cel mai urât băiat din lume, dar simpatic și foarte bun la suflet. N-am mai cunoscut pe nimeni care, de la bun început, să-mi facă o asemenea impresie de om deschis, fără ascunzișuri, degajat și blând, n-am mai cunoscut vreodată pe cineva care să dea dovadă de atâta simplitate și de atâta suflet în orice împrejurare. L-am cunoscut în timpul examenelor de admitere la Universitate și am devenit apoi prieteni destul de apropiați — în măsura în care poți fi prieten cu un arhanghel —, mai ales în primii doi ani, când am urmat amândoi cursurile Facultății de Litere.

În ziua în care ne-am cunoscut m-a pus în gardă, prăpădindu-se de râs și arătându-mi pata de pe obraz:

— Mi se zice Mascarita*, prietene. Fac pariu că nu înțelegi de ce.

Cu această poreclă îl strigam și noi, cei de la Universitatea San Marcos.

Se născuse la Talara și li se adresa tuturor cu „prietene". În fiecare frază pe care o rostea se strecurau cuvinte și expresii argotice, până și discuțiile intime pe care le

* Diminutiv de la *máscara* „mască" (*n.t.*).

aveam cu el căpătau o nuanță hazlie. Problema lui, spunea, era că taică-său câștigase prea mulți bani cu magazinul din Talara, atât de mulți că într-o bună zi se hotărâse să se mute la Lima. Iar de când veniseră în Capitală, bătrânului i se năzărise cu iudaismul. Din câte își aducea aminte Saúl, în portul acela din departamentul Piura tată-său nu se arătase prea credincios. Îl vedea uneori citind Biblia, desigur, dar niciodată nu-și propusese să-i vâre în cap lui Mascarita că aparține altei rase și altei religii decât ceilalți băieți. În schimb, aici, la Lima, se schimbase. Ce chestie! Să-l apuce gărgăunii tocmai la bătrânețe! Sau mai bine zis, nu gărgăunii, ci religia lui Avraam și Moise. Ptiu! Noi eram norocoși că suntem catolici. Religia catolică era simplă ca bună ziua, o slujbuliță de o jumătate de oră duminica și niște comuniuni în prima vineri a fiecărei luni, care treceau cât ai clipi din ochi. El, în schimb, trebuia să se îngroape sâmbătă de sâmbătă în sinagogă, ceasuri întregi, stăpânindu-se să nu caște și prefăcându-se interesat de predicile rabinului — din care nu înțelegea o iotă —, ca să nu-și dezamăgească tatăl, care, totuși, e un om bătrân și cumsecade. Dacă Mascarita i-ar fi spus că de multă vreme încetase să mai creadă în Dumnezeu și că, ce mai, chestia asta cu poporul ales căruia îi aparținea el îl lăsa rece, pe bietul don Salomón l-ar fi apucat leșinul.

Nu mult după ce-l cunoscusem pe Saúl, într-o duminică am făcut cunoștință și cu don Salomón. Fiul mă invitase la prânz. Stăteau într-o casă din cartierul Breña, în spatele colegiului „La Salle“, pe o stradă care pornea din bulevardul Arica. Era o locuință umilă, plină de mobile vechi și cu un papagal vorbitor, cu nume kafkian, care repeta întruna porecla lui Saúl: „Mascarita! Mascarita!“ Tatăl și fiul locuiau singuri, doar cu o servitoare care venise cu ei din Talara și care, în afară că le gătea, îl mai ajuta pe don Salomón în băcănia pe care o deschisese la Lima. „Aia, prietene, aia cu firmă metalică și cu o stea în șase colțuri pe ea. Îi zice «Steaua», după steaua lui David, îți dai seama?“